

Cooficialitat o desaparició del basc a Navarra?

written by Germán Gorraiz López | 27 de maig de 2022

En cas de no aconseguir-se el consens polític necessari per abordar la cooficialitat del basc a Navarra, la *lingua navarrorum* (èuscar o basc) s'encaminarà inexorablement cap a un progressiu estancament i posterior fossilització.

La llei de l'èuscar i "la passada foral"

Si bé en els primers temps del franquisme la postura del règim cap a l'eusquera va ser clarament repressora i coercitiva, amb el pas del temps es va anar relaxant i el 1965 assistim al naixement de les primeres ikastoles de Navarra, que tenen Jesús Atxa i Jorge Kortés com principals impulsors i Amadeo Marco com a col·laborador necessari. El seu objectiu inicial era assolir la normalització de l'ús de l'euskera a Navarra i a base d'imaginació i iniciatives com el Nafarroa Oinez 2013 a Tudela, van teixir una xarxa de 15 ikastoles per tota la geografia navarresa que cobrien parcialment la demanda educativa a zones no bascòfones.

Posteriorment la demanda dels pares bascòfils va aconseguir la implantació del Model D als centres públics, unificant cultura i eusquera i permetent el posterior fenomen de la matriculació massiva al Model D, 38% del total del nou alumnat en el curs 2011-2012 a Pamplona. No obstant això, amb la implantació de la llei de l'èuscar el 1986 sota el mandat de Gabriel Urralburu (PSN) —encara que el desenvolupament i aplicació dels seus decrets i reglaments cal atribuir-los en exclusivitat als successius governs d'UPN—, assistim a la creació de vedats geogràfics virtuals i impermeables a tota influència externa que avui dia encara romanen vigents, tot i que amb símptomes d'esquerdament a les parets (vegeu l'aprovació de l'ampliació de la Zona Mixta al Sud de la Conca

de Pamplona).

D'altra banda, el decret foral 29/2003 va establir que "el basc puntuarà en els concursos d'ocupació pública assignant-li un pes a la baremació total en funció de l'establerta per als idiomes de treball de la Unió Europea", fet que va provocar una sensació de greuge comparatiu i malestar entre les mateixes files d'UPN i va obligar Miguel Sanz a aplicar la supressió de la discriminació positiva cap al basc. Així, el Decret Foral 55/2009 va establir que "en els concursos d'ocupació pública per a llocs radicats a la Zona Mixta, la puntuació atorgada al basc serà d'un 3% de la puntuació total del concurs (podent incrementar-se fins al 6% en el cas de llocs que impliquessin especials funcions d'atenció al públic)", i queda Sanz com a paladí de la igualtat d'oportunitats per a tots i deixant de pas l'aplicació i el desenvolupament de la llei de l'èuscar, encara vigent, aparcada *sine die*.

Els successius governs d'UPN haurien utilitzat la doctrina de la "passada foral" com a instrument del filibusterisme polític d'UPN per esquivar les sentències judicials contràries a la seva miop política d'intentar enclaustrar el basc en gulags tancats i aconseguir posteriorment la seva extinció per inanició financera. Així, el Sos llançat per la ikastola Ibaialde de Lodosa davant la seva asfíxia econòmica i respost per la Diputació de Guipúscoa amb la concessió d'un ajut de 24.000 €, va deixar en evidència davant l'opinió pública navarresa el seu escàs o nul interès per la supervivència de l'eusquera a la Comunitat Foral.

Miguel Sanz i Yolanda Barcina faran ús successivament de la "passada foral" a les sentències judicials a favor de l'ús, promoció i valoració de l'eusquera per impossibilitar la normalització de l'ús de l'eusquera a la vida quotidiana de Navarra malgrat les crítiques realitzades per organismes com Euskaltzaindia i el Comitè d'Experts sobre l'aplicació de la Carta Europea de les Llengües Minoritàries, que en el tercer

informe de seguiment va ressaltar "la persistència de les mancances de presència del basc als mitjans de comunicació social", del que seria paradigma el limbe alegal en què es trobaven l'emissora de ràdio Euskalerrria Irratia i les emissions d'EITB a Navarra.

Efectivament, la llei foral de l'èuscar disposa "que les administracions públiques promouran la presència de l'èuscar als mitjans de comunicació social, per la qual cosa el govern de Navarra elaborarà programes de subvencions per als mitjans que emprin el basc de forma habitual i també vetllarà per la presència de l'èuscar als mitjans de comunicació que gestioni directament la Comunitat Foral de Navarra". Tot i això, el 2012, Euskarabidea (Institut Navarro de l'Eusquera), va suprimir d'un cop les ajudes a la utilització del basc als mitjans de comunicació navarresos, per la qual cosa en una campanya promoguda des de Nafarpres (Associació de Premsa d'Informació Local de Navarra) i secundada per mitjans com *Ttipi-Ttapa*, *Mendixut*, *Guaixe*, *Entretodos*– *Auzolan* i *La voz de la Merindad*, van publicar l'edició de febrer del 2012 en negre com a mesura de protesta, avançant que "aquest és el futur que ens espera als mitjans de comunicació que donem cobertura al basc", "negre i en castellà".

És urgent la cooficialitat del basc

Tant UPN com el PSN han defensat fins ara el manteniment de la zonificació lingüística com a garantia del respecte a la pluralitat de Navarra rebutjant el model uniformista aplicat al País Basc amb la llei 10/1982 Bàsica de l'eusquera per aconseguir "una euskaldunització dirigida de tot el territori", per la qual cosa els vedats lingüístics virtuals i impermeables a tota influència externa implementats el 1986 a Navarra per la llei de l'èuscar encara són vigents, però amb símptomes d'esquerdament. Així, el Parlament de Navarra va aprovar el 18 de febrer de 2010 la primera i única modificació fins a la data de la Lei Foral del Vasce, mitjançant la qual diversos ajuntaments de la Comarca del Sud de Pamplona

(Galar, Belascoain i Aranguren) van passar a incorporar-s'hi a la Zona Mixta després d'aconseguir majoria absoluta en la votació dels Plens dels seus respectius Consistoris, al que s'afegeix la recent implementació del Model D a Mendigorria. Tot i això, el govern de Chivite prepara un nou Decret Foral que regularà l'ús de l'euskera a les administracions públiques en què desapareix la valoració de l'euskera en zona no bascofona, fet que unit amb el descens de matriculacions al Model D a causa del descens de natalitat i a la inequívoca aposta tant del PSN com de Navarra Suma per l'anglès, augura un horitzó incert per al basc a Navarra, del qual seria paradigma l'OPE d'Infermeria, que no va valorar l'euskera com a mèrit.

En conseqüència, per evitar l'actual declivi i posterior fossilització de l'euskera o èuscar a Navarra, sembla imprescindible la modificació de l'anacrònica zonificació lingüística implementada ja fa gairebé 30 anys per la llei de l'èuscar i que deixaria el territori foral integrat per una zona bascofona i una altra de mixta, amb la consegüent expansió del mapa radial dels centres de Model D per tot Navarra i, en una fase posterior, aconseguir que el basc sigui cooficial a tot el territori foral. En cas de no obtenir-se el consens polític necessari per abordar la cooficialitat del basc a Navarra, la *lingua navarrorum* s'encaminarà inexorablement cap a un progressiu estancament, que dibuixaria un escenari a 30 anys en què quedaria reduït als tradicionals illots geogràfics del Nord-oest de Navarra, així com petits rodals ideològics i sentimentals escampats per diferents pobles i ciutats del territori foral, per la qual cosa sembla urgent la mobilització de tots els agents socials implicats en la defensa de l'euskera per aconseguir-ne la cooficialitat.